

Χρήστος Σπ. Χριστοδούλου, Θεολόγος

1. Εισαγωγή

Με την πίστη σε Θεό δημιουργό του παντός, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη η πίστη σε Θεό που κυβερνά τον κόσμο, προνοεί για τα δημιουργήματά του με άπειρη σοφία και αγάπη. Αυτή η άγρυπνη φροντίδα για κάθε δημιούργημα, ιδίως για την κορωνίδα της δημιουργίας τον Άνθρωπο, λέγεται **Θεία Πρόνοια**.

Αν η εκδοχή, ότι η δημιουργία του Σύμπαντος είναι προϊόν τύχης, αγγίζει τα όρια του παραλόγου, ακόμα πιο παράλογη είναι η εκδοχή ότι η πανσοφία που δημιούργησε το Σύμπαν, το δημιούργησε απλώς και μόνο για να το αφήσει κατόπιν... στην τύχη του. Η εκδοχή αυτή αντίκειται στην βασική διδασκαλία της Εκκλησίας του Χριστού ότι «**ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν**». Πώς είναι δυνατόν ένας Θεός που δημιούργησε το Σύμπαν, χωρίς κανένα καταναγκασμό, αλλά μόνο από «**ἐκ-στατική αγάπη**» (δηλαδή αγάπη που βγαίνει από το Θεό και λούζει τα δημιουργήματά του), να μην ενδιαφέρεται για τα πλάσματά του και να τα αφήνει στην τύχη τους;

2. Παραδείγματα εκδηλώσεως της Θείας Προνοίας για την δημιουργία και συντήρηση της ζωής στη γη.

Μπορούμε να αναφέρουμε πάμπολλα παραδείγματα περιπτώσεων που η Πρόνοια του Θεού έχει φροντίσει σε χρόνο ανύποπτο να δημιουργήσει συνθήκες ευνοϊκές για την δημιουργία και συντήρηση της ζωής στη γη.

Η επιστήμη της Αστροφυσικής έχει συγκεφαλαιώσει την λεπτότατη ρύθμιση πλήθους παραμέτρων (π.χ. διαστάσεις της γης, απόσταση από τον ήλιο, βαρύτητα στη επιφάνεια της γης, κ.λ.π), που συνηγορούν για την δημιουργία και συντήρηση της ζωής στη γη, σε ένα Κεφάλαιο που ονομάζεται **Ανθρωπική Αρχή**. Είναι ένας ολόκληρος κλάδος της αστροφυσικής, που χρειάζεται βεβαίως ειδικές γνώσεις για να γίνει κατανοητός.

Όμως μπορούμε να αναφέρουμε μερικά απλά παραδείγματα για να φανερώσουμε την ύπαρξη της θείας προνοίας, όπως :

α. Το νερό είναι προϊόν καύσεως του υδρογόνου σε ατμόσφαιρα Οξυγόνου. Πώς δημιουργήθηκαν τόσο τεράστιες ποσότητες νερού που υπάρχουν στις θάλασσες, στις λίμνες, στα ποτάμια, στην ατμόσφαιρα και σε όλους τους ζωντανούς οργανισμούς ; Πώς δημιουργήθηκε τόσο αλάτι που υπάρχει στα ύδατα των θαλασσών;

β. Το πετρέλαιο που υπάρχει κάτω από την γη, το οποίο αντλούμε για να κινήσουμε τα οχήματά μας, έχει προέλθει από τεράστιες ποσότητες πλαγκτόν και άλλων ζωντανών οργανισμών, που καταπλακώθηκαν σε μεγάλα βάθη λόγω γεωλογικών ανακατατάξεων και κάτω από συνθήκες υψηλών πιέσεων και θερμοκρασιών έλυωσαν και σχημάτησαν πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Δεν είναι αυτό δείγμα θείας

πρόνοιας για τις ανάγκες σε ενέργεια που θα είχαν οι άνθρωποι στην εποχή μας ;

γ. Είναι γνωστή η ανωμαλία που παρουσιάζει το νερό στη συστολή του στην θερμοκρασία των 4 βαθμών Κελσίου, χάριν της οποίας το νερό διατηρείται σε υγρή φάση στους 4 βαθμούς Κελσίου. Το νερό όταν ψύχεται από τους 4 μέχρι τους 0 βαθμούς Κελσίου αντί να συστέλλεται, όπως είναι φυσικό, διαστέλλεται, έτσι ώστε να έχει το μικρότερο όγκο στους 4 βαθμούς. Έτσι λοιπόν ο πάγος των 0 βαθμών είναι ελαφρύτερος από το νερό των 4 βαθμών και επιπλέει, επιτρέποντας στο νερό των 4 βαθμών να βρίσκεται σε υγρή μορφή και να επιτρέπει την ζωή και την κίνηση των ψαριών και των άλλων ζώων της θάλασσας μέσα σ' αυτό. Εάν το νερό δεν παρουσίαζε αυτή την ανωμαλία στην πήξη του, δεν θα ήταν δυνατόν να διατηρηθεί η ζωή μέσα στις θάλασσες. Δεν είναι αυτό δείγμα θείας πρόνοιας ;

Θεϊσμός - Αθεϊσμός, Πανθεϊσμός, Δεϊσμός

Στην μακράν της Χριστιανικής διδασκαλίας Δύση και Ανατολή, αναπτύχθηκαν φιλοσοφικές θεωρίες, που προσπάθησαν να δώσουν απαντήσεις στα μεγάλα υπαρξιακά προβλήματα, του «**πώς**» δημιουργήθηκε και κυβερνάται ο κόσμος:

Ο **Θεϊσμός** είναι η φιλοσοφική άποψη , που διδάσκει, ότι υπάρχει «προσωπικός» Θεός , υφιστάμενος εκτός του κόσμου, ο οποίος **δημιούργησε εκ του μηδενός** και **κυβερνά** τον κόσμο, με την παντοδυναμία, την αγαθότητα και την πρόνοιά Του. Χονδρικά, ο θεϊσμός πλησιάζει προς την Χριστιανική διδασκαλία. Τον δέχονται όλοι σχεδόν οι μεγάλοι φιλόσοφοι της Αρχαιότητας, όπως ο **Αναξαγόρας**, ο **Σωκράτης**, ο **Πλάτων** και ο **Αριστοτέλης**.

Ο Αρχαίος Ελληνικός Θεϊσμός, διαφέρει από τον Χριστιανικό, στο ότι κατά τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους, ο Θεός (ή οι Θεοί), βρίσκουν προϋπάρχουσα την ύλη και την βάζουν σε τάξη. Η λέξη «**κόσμος**», που χρησιμοποιείται από τους Έλληνες για να χαρακτηρίσει το «**σύμπαν**», σημαίνει «στολίδι». Όμως για το πώς προέκυψε η ύλη εκ του μηδενός και ποια σκοπιμότητα υπηρετεί, δεν απαντά η Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία.

Αντίθετα ο Χριστιανικός Θεϊσμός, διδάσκει ότι ο Θεός δημιουργεί την ύλη εκ του μηδενός, την βάζει σε τάξη και την κυβερνά με απέραντη σοφία.

Ο **Αθεϊσμός** στην Ευρώπη προέκυψε από τον **Υλισμό**^[1] (που δίδαξαν οι και Feüerbach και Marx ^[2]) ως αντίδραση του Γερμανικού Ιδεαλισμού του **Έγκελου**^[3] – δεν δέχεται την ύπαρξη Θεού δημιουργού, κυβερνήτη και συντηρητή του Σύμπαντος. Δίνει προτεραιότητα στην ύλη.

Στην Ανατολή (Ινδία κ.λ.π) αναπτύχθηκε η διδασκαλία του **Πανθεϊσμού**, ότι ο Θεός δημιουργώντας τον κόσμο έγινε μέρος αυτού, δηλ. τα πάντα είναι Θεός. Η θεωρία αυτή συγχέει το «**κτιστό**» σύμπαν με τον «**άκτιστο**» Θεό. Ο Θεός στον Πανθεϊσμό, είναι ένα «**απρόσωπο όν**», στο οποίο θα ενσωματωθούν όλα τα ανθρώπινα όντα, μετά από πολλές μετενσαρκώσεις και αφού επιτύχουν κάποια πνευματική τελειότητα^[4].

Η τρίτη φιλοσοφική θεωρία, λίγο διαφορετική από τον Θεϊσμό, είναι ο **Δεϊσμός**. Στον «**Δεϊσμό**» αναγνωρίζεται η ύπαρξη ανωτάτου όντος, αθανασίας της ψυχής και ότι η καλύ-τερη λατρεία του Θεού είναι η εκπλήρωση των ανθρωπίνων καθηκόντων. (βλ. Εκκλησιαστική Ιστορία π. Βασ. Στεφανίδη σελ. 640). Επίσης αυτός δέχεται μεν Θεό Δημιουργό, αλλά αποκλείει κάθε περαιτέρω επέμβαση του Θεού στον κόσμο. Δηλ, ο Θεός δημιούργησε άπαξ τον κόσμο και τους νόμους, που τον διέπουν και έκτοτε δεν παρεμβαίνει στην λειτουργία του και στις υποθέσεις των ανθρώπων. Επομένως, ισχυρίζονται οι δεϊστές, ότι δεν χρειάζονται ούτε οι προσευχές ούτε οι τελετές (ιεροπραξίες, δεήσεις, παρακλήσεις, λειτουργίες, κ.λ.π).

Τέλος μερικοί εκ των Δεϊστών υποστηρίζουν ότι ο Θεός παρεμβαίνει στην Ιστορία ως μια «διακριτική» δύναμη πειθούς.

3. Η Ορθόδοξη περί Θεού άποψη

Η ορθόδοξη άποψη είναι ότι **ένας Θεός αγάπης δεν μπορεί να είναι αδιάφορος για τα πλάσματά του. Δεν επεμβαίνει στον κόσμο συνεχώς, διότι αλλιώς θα καταργούσε την ελευθερία του ανθρώπου. Επεμβαίνει όταν θέλει, όποτε θέλει και όπως θέλει.** Ο άνθρωπος είναι πολύ μικρός για να καταλάβει σε όλο το βάθος «τις βουλές του» (πρβλ «**τίς γάρ ἔγνω νοῦν Κυρίου ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;**»).

Η μεγάλη επέμβαση του Θεού στην Ιστορία είναι η **ενανθρώπιση** του 2^{ου} προσώπου της Αγίας Τριάδος, **του Ιησού Χριστού** και η **αποστολή στον κόσμο του Αγίου Πνεύματος**, το οποίο συνεχίζει το έργο του Χριστού στη γη. Αλλά και ο «**λόγος του Θεού**» γραπτός ή προφορικός είναι μια συνεχής παρέμβαση του Θεού στον κόσμο, με την οποία επιτελούνται πολλές «νεκραναστάσεις» ψυχών. Ψυχές, οι οποίες οδηγούνται σε μετάνοια και σωτηρία.

4. Τα «υπέρ-λόγον» και «παρά-λόγον» της Θείας Πρόνοιας

Εναντίον της διδασκαλίας περί «θείας Πρόνοιας» διατυπώθηκε και εις την Αρχαιότητα και στους νεότερους χρόνους η ένσταση, ότι δήθεν αντίκειται στη θεία Μεγαλειότητα, να ενδιαφέρεται για μας τα ταπεινά σκουλήκια, τους ανθρώπους. Περίεργη πράγματι αντίληψη για τη θεία Μεγαλειότητα. Μα ακριβώς εδώ έγκειται το Μεγαλείο του Θεού, στην ταπεινότητά του. Ακριβώς, αυτή η ταπεινότητα φάνηκε με την ενανθρώπιση του Χριστού. Ο **άπειρος Θεός, δημιουργός του Παντός, ταπεινώνεται και γίνεται άνθρωπος, για να μην εξαναγκάσει την υπακοή του ανθρώπου**, αλλά δίνοντας του υπόδειγμα ζωής και αγάπης δια του Ιησού Χριστού, καταδέχεται να υποστεί θάνατο και μάλιστα τον πιο εξευτελιστικό και επώδυνο θάνατο, επί του Σταυρού. Ο απόστολος Παύλος λέει χαρακτηριστικά, ότι ο Χριστός «**ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμόν ἡγήσατο τό εἶναι ἴσα Θεόν, ἀλλά ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καί σχήματι εὐρεθείς ὡς ἄνθρωπος, ἔταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ**

Σταυροῦ» (Φιλιπ. β'6-8). Δηλαδή, ο Ιησούς Χριστός, «ο οποίος αν και ήταν ζωντανή εικόνα του Θεού, δεν θεώρησε την ισότητά του με το Θεό αποτέλεσμα αρπαγής, αλλά τα απαρνήθηκε όλα, πήρε μορφή δούλου και έγινε άνθρωπος. Και όντας πραγματικός άνθρωπος, ταπεινώθηκε θεληματικά, υπακούοντας μέχρι θανάτου και μάλιστα θανάτου σταυρικού».

Η μεγαλειότητα και η Πανσοφία του Θεού συνίσταται στο ότι, όχι μόνο δημιούργησε τα πάντα, μακρόκοσμο και μικρόκοσμο - από τις μυριάδες γαλαξιών, μέχρι την απίστευτη ποικιλία των μικροοργανισμών- αλλά **φροντίζει και συντηρεί τα πάντα**, από το τελευταίο σπουργίτι, μέχρι το τελευταίο φύλλο ενός δένδρου αν θα πέσουν στη γη. Ο ίδιος ο Κύριος, προκειμένου να άρει το άγχος από τις ψυχές των ανθρώπων για τη συντήρησή τους, φέρνει ως παράδειγμα τα πετεινά του ουρανού: **«μή μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καί τί πίνητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσῃσθε... ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσι οὐδέ θερίζουσι, οὐδέ συνάγουσι εἰς ἀποθήκας. Καί ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; »** (Ματθ. στ'25-26). Δηλ. «Μή μεριμνάτε με αγωνία για τη ζωή σας, τι θα φάτε και τι θα πιείτε, ούτε για το σώμα σας τι θα ντυθείτε... Κοιτάξτε τα πουλιά, που δεν σπέρνουν, ούτε θερίζουν, ούτε συνάγουν αγαθά σε αποθήκες, κι όμως ο ουράνιος Πατέρας τρέφει αυτά. Εσείς δεν αξίζετε πολύ περισσότερο από αυτά;»

Η εκδήλωση της θείας Πρόνοιας δεν γίνεται πάντοτε κατά τρόπο, που ο δικός μας νους μπορεί να καταλάβει. Πολλές φορές στη ζωή μας, χρειάζεται **η πίστη**, δηλ. η εμπιστοσύνη στην αγάπη και στην φιλανθρωπία του Θεού, ως απάντηση στην απορία, γιατί συνέβη αυτό το γεγονός και όχι κάτι άλλο. Είναι τα **«ὑπέρ λόγον»** τα οποία έχουν θέση εδώ, διότι το μικρό ανθρώπινο μυαλό δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τι έχει συμβεί πριν και τι θα συμβεί στο μέλλον. Ο άνθρωπος πρέπει να κάνει το κατά δύναμη και να προσβλέπει με εμπιστο-σύνη στην αγάπη και στην πρόνοια του Θεού. Η αποδοχή, στην ερμηνεία των γεγονότων του **«ὑπέρ λόγον»**, δεν είναι αντίθετη με το **«κατά λόγον»**, αλλά είναι μια **πρόοδος στην ταπεινότητα**. Ο άνθρωπος αποκτώντας σιγά-σιγά αυτογνωσία, βλέπει πόσο μικρός και πεπερασμένος είναι, προστά στην Πανσοφία και Μεγαλοσύνη του Θεού. Ως τυπικό παράδειγμα, μπορούμε να αναφέρουμε τους περιορισμούς που επιβάλλουν οι γονείς στα μικρά παιδιά τους, προκειμένου να τα προφυλάξουν από διαφόρους κινδύνους, που τα απειλούν.

Μέσα στην ιστορία, αλλά και στη ζωή καθενός ανθρώπου, εκδηλώνεται φανερά ή λιγώτερο φανερά η θεία Πρόνοια. Στην ιστορία εμφανίζεται η δράση του Αγίου Πνεύματος και αυτό δεν μπορεί να αναχθεί στο 2+2=4, δηλαδή στην **πλήρη αιτιοκρατία** (determinismus). Αλλά και στην ζωή των ατόμων και των λαών εμφανίζεται η ανθρώπινη ελευθε-ρία, που είναι εν πολλοίς απρόβλεπτη. Η καλή ή η κακή χρήση της ελευθερίας, δημιουργεί καταστάσεις όχι πάντοτε ευχάριστες. **Γιατί λοιπόν, πρέπει πάντοτε να επεμβαίνει ο Θεός για να διορθώσει τα «ἡμαρτημένα»** (δηλ. τα λάθη) **των ανθρώπων;** Οι Βουδιστές κατηγορούν εμάς τους Χριστιανούς, **«πῶς ἓνας Θεός ἀγάπης, ὅπως Αὐτός ποῦ ἰσχυρίζε-σθε ὅτι ἔχετε, ἀφήνει να γίνονται τόσα κακά στὸν κόσμος;»** Δεν μπορούν να καταλάβουν την **ελευθερία** (ακόμα και στην διάπραξη του κακού) που έχει ο

άνθρωπος! Αν δεν είχε ελευθερία, η αρετή του δεν θα είχε καμμία αξία. Καμμία του πράξη δεν θα ήταν αξιόμισθη, ούτε η πνευματική του πρόοδος (το «**καθ'ὁμοίωσιν**») θα είχε νόημα.

Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε **ελεύθερος** και **υπεύθυνος για τις πράξεις του**. Εάν επενέβαινε συνεχώς ο Θεός, δεν θα καταργούσε την ελευθερία του ανθρώπου;

Αντίθετα, ο Θεός επεμβαίνει όταν Εκείνος το κρίνει αναγκαίο. Οικονομεί πάντως τα γεγονότα, χωρίς να ακυρώνει την ελευθερία του ανθρώπου. Βεβαίως, πολλές φορές βλέποντας από μακριά τα γεγονότα, μπορούμε να δικαιολογήσουμε, το γιατί ο Θεός επέτρεψε αυτή ή εκείνη την έκβαση. Συνήθως όμως, η χρονική διάρκεια της ζωής μας είναι τόσο μικρή, ώστε αδυνατούμε να κάνουμε σωστή αποτίμηση των γεγονότων. Ας κάνουμε λοιπόν ό,τι καλό περνάει από το χέρι μας και ας έχουμε εμπιστοσύνη στην αγάπη και στην πρόνοια του Θεού.

4. Εκδηλώσεις της Θείας Πρόνοιας

Η Θεία Πρόνοια, δηλαδή το **πατρικό ενδιαφέρον**, η μέριμνα και φροντίδα του Θεού για τον άνθρωπο και όλη την δημιουργία, εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους μέσα στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ας δούμε ειδικότερα κάποιες από αυτές τις εκδηλώσεις.

α. Η Θεία Πρόνοια είναι αντίδοτο στο άγχος της ζωής.

Ερμηνεύοντας ο ιερός Χρυσόστομος το χωρίο του Ευαγγελίου στο οποίο ο Χριστός ομιλεί για την Πρόνοια του Θεού: «**ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσι, οὐδέ συνάγουσι εἰς ἀποθήκας καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά**» (Ματθ. στ' 26) λέγει: «ὅχι ὅτι δεν θα σπέρνουμε ἢ δεν θα θερίζουμε, ούτε ὅτι δεν θα μερι-μνάμε για τα βιοτικά, **αλλά δεν θα έχουμε άγχος**». Θα κάνουμε όλες τις ενέργειες που εξαρτώνται από εμάς, αλλά την ελπίδα και την προσμονή μας για την επιτυχία των προσπα-θειών μας, θα την εξαρτάμε από την ευλογία του Θεού».

Αντίθετα, το να τα περιμένουμε όλα από το Θεό, χωρίς εμείς να προσπαθούμε όσο είναι εφικτό, είναι **μονοφυσιτισμός**, είναι λάθος[5]. Απλώς, δεν θα χάνουμε την ψυχραιμία μας, την αυτοκυριαρχία μας και την πίστη μας στην πρόνοια Του Θεού. Ο Θεός μας θέλει συνεργούς του, όχι παθητικούς θεατές και χειροκροτητές.

Το γεγονός, ότι ο Θεός κάνει ό,τι είναι αδύνατον για τους ανθρώπους και τα υπόλοιπα τα αφήνει σε εμάς, φάνηκε καθαρά στο θαύμα της Αναστάσεως του Λαζάρου. Ενώ, θα μπορούσε με ένα νεύμα του να αποκυλήσει τον λίθο του μνήματος ή να τον ανοίξει θαυματουργικά, ζητά από τους παρευρισκόμενους Ιουδαίους να απομακρύνουν αυτοί τον λίθο. Αυτό μπορούσαν να το κάνουν οι άνθρωποι. Μετά κάνει αυτό που εκείνοι δεν μπορούν να κάνουν: ανασταίνει τον τετραήμερο νεκρό Λάζαρο.

Η Θεία Πρόνοια δεν έχει καμιά σχέση με το «**Κισμέτ**»^[6] του Ισλάμ, ούτε με την «**μοίρα**» ή την «**είμαρμένη**»^[7] των Αρχαίων Ελλήνων, ούτε με τον «**απόλυτο προορισμό**»^[8] ορισμένων Προτεσταντών (π.χ. Καλβινιστών). Δεν είναι περίεργο ότι ο μουσουλμανισμός και ο προτεσταντισμός συναντώνται σε διδασκαλίες, που διαστρέφουν το αληθινό νόημα και περιεχόμενο του μυστηρίου της Θείας Πρόνοιας. Είναι, διότι και το Ισλάμ αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μια Χριστιανική αίρεση, (έτσι αντιμετωπίστηκε από κάποιους Πατέρες της Εκκλησίας), διότι ο Μωάμεθ ο ιδρυτής του, έμαθε τα περί Χριστιανισμού από κάποιους εξόριστους μονοφυσίτες που ζούσαν στην Αραβία. Αντιμετώπισε το Χριστό μόνο ως άνθρωπο και τον απογύμνωσε από τη θεότητά Του. Έτσι, σταματά στη Σταύρωση και αποσιωπά την Ανάσταση.

γ. Ο Θεός δεν σώζει τον άνθρωπο, όταν εκείνος κάνει παράλογες ενέργειες και ριψο-κινδυνεύει την ζωή του χωρίς λόγο. Αυτό φαίνεται καθαρά στον δεύτερο πειρασμό του Κυρίου (Ματθ. δ'6), όταν ο διάβολος ανέβασε τον Κύριο στο «περύγιο του ιερού» (κάτι σαν το καμπαναριό) και του είπε: «**εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. Γέγραπται γάρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σου, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσι σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου**». Ο διάβολος όντας πεπερασμένο πνεύμα, δεν γνώριζε εάν ο Χριστός ήταν ο Υἱός του Θεού και ήθελε να το διαπιστώσει, αναγκάζοντάς Τον να κάνει κάτι εντυπωσιακό. Του λέει τότε : «**πέσε κάτω και ο Θεός, όπως λέει η Γραφή, θα στείλει τους αγγέλους Του να σε σηκώσουν στον αέρα, ώστε ούτε καν να σκοντάψει το πόδι σου σε πέτρα**». Ο Κύριος δεν ικανοποιεί την περιέργειά του Διαβόλου να μάθει αν ο Ιησούς είναι πραγματικά ο Χριστός (ο Υἱός του Θεού) και αποφεύγει την παγίδα του, να εντυπωσιάσει τους ανθρώπους με ένα θαύμα. Του απαντάει με γραφικό χωρίο: «**Πάλιν γέγραπται, οὐκ ἐκπειράσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου**» δηλαδή δεν επιτρέπεται στον άνθρωπο να θέτει σε πειρασμό το Θεό. Δεν επιτρέπεται κατά συνέπεια, να κάνει οποιαδήποτε τρέλα (π.χ. να πέσει σε ένα γκρεμό) και να έχει την απαίτηση από το Θεό να τον σώσει. Άλλο, αν βρεθεί σε έσχατη ανάγκη - όχι από δική του υπαιτιότητα- να υποστεί μαρτύριο για να μην προδόσει τον Χριστό, τότε δικαιούται να του ζητήσει την επέμβασή Του, να κάνει ότι Εκείνος κρίνει. Αντίθετα η «**εἰσπήδηση σε μαρτύριο**» **α παγορεύεται** (πρβλ. «**Το σφάξε με αγά μου ν'αγιάσω**» δεν είναι Χριστιανικό, διότι το σώμα μας δεν μας ανήκει).

Ο πιστός προσεύχεται στην Κυριακή προσευχή: «**μή εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ**», το οποίο μπορεί να παραφρασθεί ως εξής: «Κύριε, ξέρω την αδυναμία μου μπροστά στον πειρασμό και φοβάμαι. Μη με βάλεις σε δοκιμασία και φανεί η αναξιοτήτά μου». Ο πιστός ξέρει την αδυναμία του, το πόσο εύκολα υποκύπτει στον πειρασμό. Δεν έχει εμπιστοσύνη στις δικές του δυνάμεις. Γι αυτό ζητά από το Θεό να μην υποβληθεί σε πειρασμό και να διασωθεί από την μανία του μισόκαλου διαβόλου.

δ. Η Θεία Πρόνοια ενεργεί με μυστηριώδη και ακατάληπτο για την ανθρώπινη λογική τρόπο. Πολλές φορές, ο Θεός χρησιμοποιεί τις δυνάμεις του κακού και τους ανθρώπους που υπηρετούν το κακό, για να φέρει σε πέρας το σχέδιό Του^[9].

Ένα παράδειγμα θείας Πρόνοιας είναι η περίπτωση του δικαίου Ιωσήφ (του Παγκάλου) στην Γένεση: Ο Ιωσήφ ήταν πρωτότοκος υιός της Ραχήλ και ευνοούμενος του Πατέρα του Ιακώβ. Τα αδέλφια του, λόγω της εύνοιας του πατρός του, τον ζήλευαν και τον μισούσαν. Άλλωστε, του είχε αποκαλυφθεί με δύο προφητικά όνειρα, ότι κάποια στιγμή στο μέλλον, ο πατέρας του, η μητέρα του και τ' αδέλφια του θα τον προσκυνούσαν.

Κάποια μέρα τα αδέλφια του, όταν τους έφερε φαγητό στα χωράφια όπου δούλευαν, σκέφτηκαν να τον σκοτώσουν. Ο μεγαλύτερος αδελφός του Ρουβήμ, τον λυπήθηκε και πρότεινε να τον ρίξουν σε ένα ξεροπήγαδο, με σκοπό να τον ελευθερώσει αργότερα. Την επόμενη περνούσε από κει ένα καραβάνι με Ισμαηλίτες εμπόρους. Ο Ιούδας ο άλλος αδελφός του πρότεινε, αντί να τον σκοτώσουν να τον πουλήσουν δούλο σ' αυτούς. Πράγματι ο Ιωσήφ πουλήθηκε δούλος παρά τις θερμές παρακλήσεις του προς τα αδέλφια του να τον λυπηθούν. Οι Ισμαηλίτες έμποροι, όταν έφθασαν στην Αίγυπτο, τον πούλησαν δούλο στον αρχιμάγειρο του Φαραώ **Πετεφρή**. Αυτός εξαιτίας της εξυπνάδας και της καλής διαγωγής του Ιωσήφ, τον κατέστησε οικονόμο στο σπίτι του. Η νεαρή σύζυγος του Πετεφρή, θαυμάζοντας την ομορφιά και την σωφροσύνη του Ιωσήφ, τον ερωτεύθηκε. Κάποια στιγμή, όταν ήταν μόνη της στο σπίτι με τον Ιωσήφ, τον προκάλεσε απροκάλυπτα να συνευρεθεί μαζί της, αλλά αυτός αρνήθηκε επίμονα. Μάλιστα στην προσπάθειά του να ξεφύγει, άφησε στα χέρια της τον χιτώνα του. Έχοντας συναίσθηση της πανταχού παρουσίας του Θεού της είπε : **«Πώς ποιήσω το ρήμα τούτο ενώπιον του Κυρίου;»** Ένεκα της αρνήσεως του Ιωσήφ, η σύζυγος του Πετεφρή τον συκοφάντησε στον άνδρα της, ότι επιχείρησε να την βιάσει. Ο Πετεφρής γι' αυτή την πράξη, θα μπορούσε να τον είχε σκοτώσει. Επειδή όμως τον συμπαθούσε, τον έριξε στην φυλακή, όπου έμεινε 10 χρόνια.

Στην φυλακή ερμηνεύει τα προφητικά όνειρα δύο φυλακισμένων αυλικών του Φαραώ. Οι προφητείες του επαληθεύτηκαν. Ο Φαραώ βλέπει και αυτός δυο παράξενα προφητικά όνειρα (7 ισχνές αγελάδες που τρώγουν τις 7 παχιές και 7 ισχνά στάχυα που πνίγουν τα 7 παχιά) και αναγκάζεται να καλέσει τον Ιωσήφ από τη φυλακή για να του τα ερμηνεύσει. Η ερμηνεία προλέγει 7 χρόνια πλούσιας συγκομιδής και ευφορίας που θα ακολουθήσουν άλλα 7 χρόνια δυστυχίας. Ο Φαραώ επιβραβεύει τη σύνεσή του Ιωσήφ και το προφητικό του χάρισμα και τον καθιστά δεύτερο άρχοντα της Αιγύπτου, για να οργανώσει αποθήκες σίτου σε όλη την χώρα, όπου θα μπορούσε να αποθηκεύσει τα περισσεύματα του σίτου κατά τα έτη της ευφορίας.

Πράγματι τα επτά έτη της ευφορίας, ακολούθησαν επτά χρόνια δυστυχίας, κατά τα οποία στερήθηκαν τροφών και οι Αιγύπτιοι και οι γύρω λαοί. Τα αδέλφια του Ιωσήφ πείνασαν και ήλθαν στην Αίγυπτο να αγοράσουν σιτάρι. Ο Ιωσήφ τους αναγνώρισε αμέσως, αλλά επίτηδες τους φέρθηκε εχθρικά. Τη δεύτερη φορά που ήλθαν, τους ανάγκασε να φέρουν και το μικρό αδελφό τους Βενιαμίν, ομομήτριο του Ιωσήφ, και πληροφορήθηκε ότι ο πατέρας τους Ιακώβ ζούσε ακόμα. Φεύγοντας έβαλε τα χρήματά τους στον σάκκο του καθενός και το δικό του ασημένιο κύπελλο στο σάκκο του Βενιαμίν. Μόλις απομακρύνθηκαν λίγο, έστειλε στρατιώτες και τους ξανάφεραν πίσω. Ανοίγοντας τους σάκκους βρήκαν τα χρήματα που είχαν δώσει

και το ασημένιο κύπελο του Ιωσήφ στο σάκκο του Βενιαμίν. Τους κατηγόρησε για κλέφτες και κατασκόπους και τους έριξε στη φυλακή. Μέσα στη φυλακή τα αδέλφια του έκαναν την αυτοκριτική τους, και κατάλαβαν ότι ο Θεός τους τιμωρεί, διότι αδίκησαν τον αδελφό τους πουλώντας τον ως δούλο στην Αίγυπτο, αγνοώντας το θρήνο και τα παρακάλια του.

Όταν ο Ιωσήφ αποκάλυψε τον εαυτό του στα αδέλφια του, εκείνοι τρόμαξαν, φοβούμενοι την εκδίκησή του. Τότε τους συγκέντρωσε και τους είπε τα εξής χαρακτη-ριστικά: **«Μη φοβάστε, ο Θεός με έστειλε εδώ πριν από σας, για να σας θρέψω τώρα, που θα ξεσπάσει μεγάλη πείνα. Το σχέδιο του Θεού ήταν έτσι»**. Τα αδέλφια του επέστρεψαν, στη χώρα τους και ανήγγειλαν στον πατέρα τους, ότι ο Ιωσήφ ζει και έγινε μεγάλος άρχοντας στην Αίγυπτο. Επειδή δε απέμεναν άλλα 5 χρόνια δυστυχίας, όλη η οικογένεια του Ιακώβ με τα ζώα τους μετώκησε στην Αίγυπτο.

Στα γεγονότα αυτά **φάνηκε καθαρά η πρόνοια του Θεού** και η επιβράβευση της αρετής του παγκάλου Ιωσήφ, ο οποίος **αποτελεί τύπον Χριστού**. Η Εκκλησία έχει αφιερώσει τη μεγάλη Δευτέρα στη μνήμη του και ο υμνωδός τον εξυμνεί ως εξής: **«Ὁ Ἰακώβ ὠδύρετο τοῦ Ἰωσήφ τὴν στέρηση καὶ ὁ γενναῖος (δηλαδή ο Ιωσήφ) ἐκάθητο ἄρματι ὡς βασιλεὺς τιμώμενος. Τῆς Αἰγυπτίας γάρ τότε ταῖς ἡδοναῖς μὴ δουλεύσας, ἀντεδοξάζετο παρὰ τοῦ βλέποντος τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας καὶ νέμοντος στέφος ἄφθαρτον»** (Κοντάκιον του ὁρθρου της Μεγάλης Δευτέρας)

ε. Η Θεία Πρόνοια ενεργεί και δια των κακῶν. Όχι φυσικά, ότι δεν καταλογίζει ευθύνες σε όσους σκέφτονται και πράττουν πονηρά. Ο Θεός βγάζει από το κακό, καλό. Και ενώ φαίνεται ότι ο διάβολος και τα ὄργανά του θριαμβεύουν, ο Θεός πραγματοποιεί τα σχέδιά Του.

Κάτι παρόμοιο συνέβη και στην περίπτωση του Μωϋσή. Ο Φαραώ διέταξε τις μάιες των Αιγυπτίων, να σκοτώνουν τα αρσενικά παιδιά των Ισραηλιτών, αλλά αυτές δεν υπάκουσαν, διότι φοβούνταν το Θεό. Η μητέρα του Μωϋσή για να τον σώσει από τη σφαγή, έβαλε το μικρό βρέφος σε ένα καλάθι και το έριξε στο ποτάμι. Η αδελφή του Φαραώ με τις θεραπαινίδες της, βρήκαν το μικρό χαριτωμένο μωρό στο ποτάμι, και το πήραν στο Παλάτι. Στη συνέχεια η αδελφή του Φαραώ το πήρε και το υιοθέτησε. Έτσι, ο Μωϋσής (που το όνομά του σημαίνει **«σωσμένος εκ του ὕδατος»**), ο εκλεκτός του Θεού και προορισμένος να σώσει το λαό του Θεού, ανατράφηκε ως πρίγκιπας στην αυλή του Φαραώ. Στην κρίσιμη στιγμή, όταν τον κάλεσε ο Θεός, να αναλάβει την αρχηγία του λαού για να τον βγάλει από την γη της Αιγύπτου, προτίμησε να συγκακοπαθήσει με το λαό του, αντί να καλοπεράσει προσωρινά μέσα στα ανάκτορα του Φαραώ.

στ. Η Θεία Πρόνοια στη ζωή των ευσεβών ανθρώπων.

Η εκδήλωση της θείας Πρόνοιας στη ζωή των πιστών και ευσεβών ανθρώπων εμφανίζει μια δυσχέρεια. Η Πρόνοια του Θεού, αφήνει να εκδηλώνονται οι συνέπειες της καλής ή της κακής χρήσεως της ελευθερίας του ανθρώπου. Μέσα σε

μια ανθρώπινη κοινωνία, όπου έχει εισχωρήσει και επικρατεί η ζωή της αποστασίας από το θέλημα του Θεού, έχουμε κακή χρήση της ελευθερίας, επομένως και δυσάρεστες συνέπειες στη ζωή όλων.

Και δημιουργείται εύλογα η απορία. Γιατί, τις άσχημες συνέπειες της ανθρώπινης από-στασίας, να υφίστανται και οι ευσεβείς άνθρωποι, που δεν φταίνε σε τίποτα; Γιατί ο Θεός δεν προφυλάσσει τους δικούς του ανθρώπους, τους πιστούς και ευσεβείς, από τις θλίψεις και τις ταλαιπωρίες, που είναι συνέπειες της αμαρτίας[\[10\]](#).

Ο συλλογισμός αυτός, όσο εύλογος και αν φαίνεται, περιέχει δυο βασίμα σφάλματα, τα οποία πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη, για να αντιμετωπίσουμε σωστά ένα τόσο σπουδαίο ζήτημα:

1. το πρώτο σφάλμα είναι ότι διαχωρίζουμε τους πιστούς και ευσεβείς ανθρώπους, από την υπόλοιπη αμαρτωλή ανθρωπότητα, ως εάν οι πιστοί και ευσεβείς άνθρωποι, δήθεν «δεν φταίνε σε τίποτα». Αλλά και οι πιστοί ζούνε μέσα στην ίδια κοινωνία. Και αυτοί έχουν μερίδιο ευθύνης, για τα κακώς κείμενα της κοινωνίας. Και όσο αγιότερος είναι κανείς, τόσο πιο έντονα αισθάνεται την ευθύνη του για το κακό στον κόσμο. Παράδειγμα χαρακτηριστικό ότι ο Απόστολος Παύλος, **«ο πρώτος μετά τον ένα»** θεωρεί τον εαυτό του, ως τον πρώτο των αμαρτωλών.
2. Το ότι μετέχουν και οι πιστοί στην κοινή αμαρτία και υφίστανται τις κακές της συνέπειες, δεν σημαίνει ότι δεν εκδηλώνεται επάνω τους η θεία Πρόνοια. Το δεύτερο σφάλμα, είναι ότι και οι ευσεβείς άνθρωποι μετέχουν μεν του πόνου και των δοκιμασιών της ζωής αλλά κατά διάφορο τρόπο από τους μη πιστούς. Οι άνθρωποι του κόσμου πονούν, υποφέρουν, συντρίβονται χωρίς καμιά «παραμυθία» (παρηγοριά) στη ζωή τους. **Αντίθετα, οι πιστοί σηκώνουν και αυτοί το Σταυρό τους, αλλά ποτέ δεν είναι μόνοι. Αισθάνονται την συντροφιά Εκείνου, που σήκωσε στους ώμους Του τον Σταυρό** με όλες τις αμαρτίες της ανθρωπότητας, για να τον μεταβάλει, από όργανο εξοντωτικού και εξευτελιστικού βασανισμού[\[11\]](#), σε σύμβολο θυσίας, αγάπης, νίκης και θριάμβου κατά των δαιμονικών δυνάμεων.

Περνάνε οι πιστοί θλίψεις και δοκιμασίες, αλλά ποτέ μόνοι τους. Γι αυτούς ο πόνος είναι το θεϊκό όργανο, που ενισχύει την επικοινωνία τους με το Θεό. Μαλακώνει τις καρδιές που έχουν σκληρύνει από τον εγωϊσμό. Τους βγάζει από την αυτάρκεια που έχει δημιουργήσει η άγνοια του Θεού και η καλοπέραση. Ως άλλη σμίλη λιθοξόου, λαξεύει τις αιχμές των κακών χαρακτήρων. Η εκδήλωση αυτή της θείας Πρόνοιας, δεν είναι πάντοτε φανερή στη ζωή των ανθρώπων, διότι το μικρό ανθρώπινο μυαλό δεν μπορεί συνήθως να συλλάβει τους τρόπους, με τους οποίους η άπειρη αγάπη του Θεού προσπαθεί να σώσει τον άνθρωπο.

Εύγλωττο παράδειγμα, ο Ιώβ. Αυτός, μέσα από τη φοβερή δοκιμασία που πέρασε

(έχασε τα υποζύγια του, τους υπηρέτες του, τα 10 παιδιά του και ελεπρώθη), είδε το χέρι του Θεού και είπε: **«Ἀκοήν μέν ὥτός ἤκουόν σου τό πρότερον, νυνί δε ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέ σε»** (Ιώβ μβ' 5), δηλαδή **«εἶχα ακουστά για σένα Θεέ μου πριν, τώρα όμως σε είδα φανερά με τα μάτια μου»**.

Εκατομμύρια πιστών ανθρώπων, αναπολούν με συγκίνηση ημέρες δοκιμασίες, κατά τις οποίες, όσο πιο σκληρή ήταν η δοκιμασία, τόσο πιο θαυμαστά εκδηλωνόταν, με αυτόν ή τον άλλον ανέλπιστο τρόπο, η Πρόνοια του Θεού. Αυτό ισχύει και για εκείνους, για τους οποίους η δοκιμασία οδηγεί στον θάνατο. Πού να σταθεί η φρικαλέα εικόνα του θανάτου, όπως τον εμφανίζει η απιστία, εμπρός στη νέα ζωή που ξεπηδάει από την Ανάσταση του Χριστού και την αιώνια μακαριότητα της Βασιλείας του Θεού. **Για τους πιστούς δεν υπάρχει θάνατος, αλλά μετάβαση «ἐκ τῶν λυπηροτέρων ἐπὶ τὰ θυμηδέστερα»**. Ο θάνατος είναι, σαν να ανοίγει μια πόρτα και περνάει κανείς από το ένα δωμάτιο σε ένα άλλο. Από μια ζωή γεμάτη βάσανα, προβλήματα, στεναχώριες, περνάει σε ένα άλλο χώρο, όπου επικρατεί το φως της παρουσίας του Θεού και των αγίων. Στο χώρο, όπως περιγράφει ο Ιερός Χρυσόστομος (στην Ευχαριστία μετά τη θεία Λειτουργία)- **«ὅπου ἐπικρατεῖ ἡχος ἀκατάπαυστος ἑορταζόντων καὶ ἡ ἀπέραντος ἡδονὴ τῶν καθορώντων του Σοῦ προσώπου τό κάλλος τό ἄρρητον»** δηλαδή, εκεί όπου επικρατεί ένα συνεχές πανηγύρι και η ατελείωτη χαρά και ηδονή, όσων βλέπουν το ανέκφραστο κάλλος του προσώπου του Θεού.

5. Οι πειρασμοί εξυψώνουν ή καταρρακώνουν τον άνθρωπο.

Κάθε δοκιμασία στη ζωή είναι ένας «πειρασμός», που είναι «ή του ύψους ή του βάθους». Δεν ενεργεί σε όλους το ίδιο. Δοκιμάζει την πίστη μας, την υπομονή μας και τις αντοχές μας. Εάν αντέξουμε τον πειρασμό και πούμε «ας γίνει το θέλημα του Θεού» γινόμαστε καλύτεροι, προοδεύουμε πνευματικά. Εάν πούμε «γιατί Θεέ μου σε μένα», τότε μπορούμε να σκανδαλιστούμε άσχημα και να φθάσουμε μέχρι την απιστία. Να αγανακτήσουμε κατά του Θεού.

Έτσι, πρέπει να δείχνουμε εμπιστοσύνη στην Πρόνοια και στην αγάπη του Θεού, διότι όπως λέει ο Απόστολος Παύλος **«τοῖς ἀγαπῶσι τόν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν»** (Ρωμ.η' 28) δηλαδή, σε αυτούς που αγαπούν το Θεό, όλες οι περιστάσεις της ζωής οδηγούν στο καλό.

Πολλές δοκιμασίες της ζωής, δεν μας οδηγούν σε ευτυχές τέλος, αλλά στο θάνατο, στο μαρτύριο ή στην κατά κόσμο καταστροφή. Αυτά τα επιτρέπει ο Θεός για παιδαγωγικούς λόγους. Για να μας ταπεινώσει, να γυμνάσει τη θέληση μας, να μας χαριτώσει μέσα από το καμίνι των θλίψεων. Να μας διδάξει, ότι τα πάντα τα κάνει, κυρίως η δύναμη του Θεού και πολύ λίγο οι δικές μας ικανότητες και ενέργειες. Ακόμα και το μαρτύριο δεν είναι κάτι καθ' εαυτό κακό Είναι το ύψιστο σημείο της επιτυχίας, που μπορεί να φτάσει ο χριστιανός. Το μαρτύριο για τον Χριστό, είναι το φοβερότερο πλήγμα κατά του διαβόλου, όσο παράξενο και αν φαίνεται αυτό. **«Τίποτα δέν φοβᾶται ὁ διάβολος τόσο, ὅσο τό αἷμα τῶν μαρτύρων »**, λέγει ο

Ιερός Χρυσόστομος, διότι «**του θυμίζει το αίμα του Χριστού, που χύθηκε για την ανθρωπότητα επάνω στον Σταυρό**».

6. Μόνον ο Θεός γνωρίζει το μέλλον. Μέντιουμ, αστρολόγοι, χαρτορίχτρες και μάντεις παντός είδους εξαπατούν τον κόσμο.

Η Χριστιανική διδασκαλία είναι αυστηρή και σαφής στο θέμα της μαντείας. Διδάσκει ότι μόνο ο Θεός προγνωρίζει το μέλλον, και περιστασιακά το αποκαλύπτει σε κάποιους αγίους ανθρώπους. Ο διάβολος γνωρίζει μόνον όσα έχουν συμβεί και όσα μπορεί να εικάσει από αυτά που έχουν συμβεί. Π.χ. εάν ένα γράμμα έχει σταλεί και θα φθάσει εντός ολίγου μπορεί να το γνωρίζει. Όλοι οι άλλοι μάντεις (μέντιουμ, αστρολόγοι, καφετζούδες, χαρτορίχτρες, κρυσταλλομάντεις κ.λ.π) εξαπατούν τον κόσμο, για να βγάλουν λεφτά.

Η προσφυγή των Χριστιανών στους μάγους και σε κάθε είδους μάντεις απαγορεύεται αυστηρά και τιμωρείται με επιτίμια, διότι είναι ένα είδος συμμαχίας με τον διάβολο.

Συμπεράσματα:

Η πίστη στην Πρόνοια του Θεού, είναι λογικό επακόλουθο της πίστεως στην ύπαρξη του Θεού[12]. Είναι η μόνη λογική (**κατά λόγον**) αντιμετώπιση του προβλήματος, πώς κυβερνάται ο κόσμος. Έξω από την πίστη αυτή, με την παραπομπή στην «τύχη» υπάρχει το **παρά λόγον** (ο παραλογισμός), υπάρχει η ανοησία. Αλλά, ο πιστός άνθρωπος δέχεται ότι πέραν από το «**κατά λόγον**» υπάρχει και το «**υπέρ λόγον**» (δηλ. το υπέρλογο), αυτό που οι ανθρώπινες δυνάμεις αδυνατούν να καταλάβουν. Υπάρχουν πραγματικότητες που το ανθρώπινο λογικό δεν μπορεί να προσεγγίσει, διότι οι αντιληπτικές ικανότητες του ανθρώπου είναι μικρές και πεπερασμένες. Όταν η πίστη μιλήσει στη ζωή του ανθρώπου, εκδηλώνεται ολοένα και περισσότερο η Πρόνοια του Θεού. Όχι ως δοσοληψία με το Θεό (πρβλ. θα σου είμαι πιστός, αρκεί να μου ικανοποιείς τα αιτήματα), αλλά ως φανέρωση της απέραντης αγάπης του Θεού. Αυτά που ως άπιστος δεν έβλεπε και δεν αισθανόταν ο άνθρωπος, με την πίστη ανακτά πάλι την «πνευματική του όραση».

Τέλος, στη ζωή του πιστού, η θεία Πρόνοια εκδηλούται με τέτοια ένταση και πληρότητα, ώστε αν τον ρωτήσει κανείς, εάν βλέπει στη ζωή του την Πρόνοια του Θεού, είναι σαν να τον ρωτάει εάν ζει.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

- 1.Εισαγωγή στον Χριστιανισμό, Βασ. Πλουμίδη, Εκδόσεις «Δαμασκός»
2. Άρθρα «περί θείας Πρόνοιας» από το Internet

[1] Ο **υλισμός** είναι βιοθεωρία, η οποία στο βασικό πρόβλημα της φιλοσοφίας που αφορά τη σχέση μεταξύ **ανθρώπου και εξωτερικού κόσμου**, ή **συνείδησης και ύλης**, παίρνει θέση υπέρ της **πρωταρχικότητας** της ύλης. Αποτελεί δε, ένα από τα δύο κύρια ρεύματα της φιλοσοφικής σκέψης. Σύμφωνα με τον υλισμό, "**η ανθρώπινη ύπαρξη δημιουργεί την συνείδηση και όχι η συνείδηση την ανθρώπινη ύπαρξη**" όπως και γενικότερα η ύλη από την οποία αποτελείται το Σύμπαν, προηγείται των ιδεών. Η ύλη αποτελεί την βάση με την οποία δημιουργούνται οι ιδέες και όχι το ανάποδο.

Οι υλιστές φιλόσοφοι υποστήριζαν και υποστηρίζουν ότι, **ο υλικός κόσμος είναι αυθύπαρκτος**, μετασχηματίζεται από τις ιδέες όταν αυτές γίνονται πράξη, αλλά χωρίς αυτόν δεν μπορούν να γεννηθούν ιδέες. Στις **ιδέες** συγκαταλέγονται οι **θρησκείες**, οι **πολιτικές αντιλήψεις**, οι **επιστήμες**, οι **τέχνες**, όλη δηλαδή η ανθρώπινη δραστηριότητα πριν αυτή γίνει πράξη. Οι θετικές επιστήμες χρησιμοποιούν ένα παρεμφερές σύνολο αξιωμάτων, τον **μεθοδικό νατουραλισμό**, ο οποίος εξηγεί τα παρατηρήσιμα φαινόμενα της φύσης βάσει φυσικών αιτίων. Στις διάφορες υποκατηγορίες του υλισμού περιλαμβάνεται ο **διαλεκτικός υλισμός**, ο **ιστορικός υλισμός**, ο **αυθόρμητος υλισμός** και ο **μηχανιστικός υλισμός**.

[2] Ο **Λούντβιχ Αντρέας Φόϋερμπαχ** (μαθητής του Έγκελου και δάσκαλος του Μάρξ), στο «**Περί φιλοσοφίας και χριστιανισμού έργο του**» (Über Philosophie und Christenthum, 1839), υποστήριξε ότι ο **χριστιανισμός** είχε προ πολλού εξαφανιστεί όχι μόνον από την έλλογη σκέψη αλλά και από τη ζωή του ανθρώπου, και δεν ήταν παρά μια **έμμνη ιδέα**. Την άποψη αυτή ανέπτυξε περαιτέρω στο σημαντικότερο έργο του με τίτλο *Η ουσία του χριστιανισμού* (Das Wesen des Christentums, 1841), στο οποίο υποστήριξε ότι, καθόσον ο άνθρωπος είναι αφ' εαυτού του αντικείμενο τής σκέψης του, η **θρησκεία** δεν είναι παρά η **συνείδηση του απείρου**, δηλαδή η συνειδητοποίηση του απείρου της συνείδησης. Η σκέψη αυτή οδηγεί στην αντίληψη ότι ο **Θεός είναι απλώς η εξωτερικευμένη προβολή τής εσωτερικής φύσης του ανθρώπου**.

Η σκέψη του επέδρασε στην ανάπτυξη της **μαρξιστικής** διαλεκτικής. Έγινε γνωστός κυρίως για την επίδραση που άσκησε στον **Μάρξ** και για την ανθρωπολογική ερμηνεία του τής θεολογικής σκέψης, με επίκεντρο τον άνθρωπο. Υποστήριξε ότι ιδιότητες τού Θεού όπως η **παγγνωσία**, η **δικαιοσύνη** και η **αγάπη** αποτελούν αντανάκλαση αντίστοιχων αναγκών της ανθρώπινης φύσης. Επίσης, προώθησε την άποψη ότι η αντίληψη ότι ο Θεός υπάρχει ανεξάρτητα από την ύπαρξη τού ανθρώπου, οδηγεί στην πίστη στην αποκάλυψη και στα μυστήρια, τα οποία αποτελούν στοιχεία ενός ανεπιθύμητου θρησκευτικού υλισμού. Ο Φόϋερμπαχ διέψευσε ότι ήταν **άθεος** αλλά ταυτόχρονα υποστήριξε ότι ο Θεός του χριστιανισμού είναι μια αυταπάτη.

[3] Ο **Γκέοργκ Βίλχελμ Φρήντριχ Χέγκελ** (Georg Wilhelm Friedrich Hegel, ή **Έγκελος** (όπως απαντάται ενίοτε στην ελληνική βιβλιογραφία) ήταν **Γερμανός φιλόσοφος** και κύριος εκπρόσωπος του **Γερμανικού ιδεαλισμού**.

Επηρέασε βαθιά τη δυτική φιλοσοφία και έγινε γνωστός για τη [διαλεκτική](#) θεωρία του. Ο Χέγκελ, Φιλόσοφος και Θεολόγος, ήταν σφόδρα **αντιδιανοούμενος** και απεχθανόταν τους «σοφούς καθηγητές» και την επίδειξη της επιστημοσύνης τους (*erudition*). Στην Ιστορία της Φιλοσοφίας του, τους περιγράφει ως εξής: «Είναι σαν ζώα που έχουν ακούσει με ευκρί-νεια όλους τους ήχους μίας μουσικής, αλλά που δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν την ενότητα και την αρμονία του μουσικού έργου» (Α' 9). Καταφέρεται μετά μανίας κατά των [λατινικών](#), χάριν των οποίων «ημπορούμε να λέμε στα λατινικά πράγματα που θα ήταν γελοίο να διαβάσαμε ή να γράφαμε» στα γερμανικά. Με την εξαφάνιση των λατινικών θέλει να εξαφανίσει και την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία". Παράλληλα, «Ο Έγελος πίστευε ότι **σε όλη την Ιστορία, μόνο οι Έλληνες είχαν συλλάβει την ουσιαστική σχέση του υποκειμένου με το σύμπαν**. Το μόνον που τους έλειπε ήταν μία απολύτως ανθρώπινη θρησκεία... Μία τέτοια θρησκεία έπρεπε να καταργήσει μια για πάντα το παράλογο της τυφλής μοίρας [όπως εκφράζεται στην αρχαία τραγωδία] και την τυραννία της φύσης. Ο Χριστιανισμός [στην ορθόδοξη μορφή του] στην ελληνίζουσα εγγελιανή ερμηνεία του, κάλυπτε αυτήν την επιτακτική ανάγκη». Ο Χέγκελ επηρέασε τη σκέψη πολλών στοχαστών που ακολούθησαν έως και τη σύγχρονη εποχή, όπως του [Νίκου Καζαντζάκη](#). Η επιρροή του Χέγκελ στον Καζαντζάκη είναι ιδιαίτερα εμφανής στην [Ασκητική](#). Στο έργο του αυτό εκφράζεται η ιδέα της ύπαρξης ενός παγκόσμιου πνεύματος, το οποίο προοδεύει μέσα στο Σύμπαν και ο άνθρωπος ενταγμένος μέσα σε αυτό καθίσταται συνδημιουργός και συνυπεύθυνος για να σώσει τον κόσμο. Οι μαθητές του Εγέλου, χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες. Σ' αυτούς που ασπάζονταν τις ιδέες του (τους **Ιδεαλιστές**, που πίστευαν στην **προτεραιότητα του Πνεύματος έναντι της ύλης**) και στους **υλιστές (Φόϋερβαχ και Μάρξ)** που έδιναν προτεραιότητα στην ύλη.

[4] Το γιατί τα λογικά όντα, όπως ο άνθρωπος, βαδίζουν μέσω διαδοχικών μετενσαρκώσεων, προς την ηθική τελειότητα, και όχι προς την ηθική εξαχρέωση, βάσει ποίων νόμων και ποίου ηθικού κώδικα, δεν διευκρινίζεται. Πιστεύουν ότι λειτουργεί ο «**Νόμος του Κάρμα**», δηλ. η επιβράβευση του «καλού» και η καταδίκη του «κακού», χωρίς πάλι να ορίζεται τι είναι καλό και τι είναι κακό.

[5] Ο **μονοφυσιτισμός** υπερτονίζει την **θεϊκή** φύση του Χριστού και υποτονίζει την **ανθρώπινη**, διδάσκοντας ότι τελικά η θεϊκή απορρόφησε την ανθρώπινη φύση. "Η Ορθόδοξη άποψη είναι ότι, στο πρόσωπο του Χριστού συνυπάρχουν και ενεργούν ταυτόχρονα και οι δύο Τύποι φύσεις. Είναι λάθος επομένως, να υπερτονίζουμε την θεία επέμβαση που γίνεται λόγω θεϊκού ενδιαφέ-ροντος και αγάπης και να υποτονίζουμε την δική μας ανθρώπινη συνέργεια στο έργο του Θεού. Ο άνθρωπος πρέπει να ενεργεί σε κάθε του έργο, ως εκεί που φθάνουν οι δυνάμεις του. Τα υπόλοιπα ας τα αφήνει στον Θεό. Οι Αρχαίοι Έλληνες εξέφραζαν αυτή την τάση λέγοντας : «**σύν Ἀθηνᾶ καὶ χεὶρ κίνει**».

[6] Το «**Κισμέτ**», δηλ. το πεπρωμένο, αντιστοιχεί σ' αυτό που οι Αρχαίοι Έλληνες αποκαλούσαν «μοῖρα» ή «**εἰμαρμένη**». Είναι μια τυφλή και αδυσώπητη αναγκαιότητα που τίποτα δεν μπορεί να την αλλάξει. Ο αυτό-ανακηρυχθείς «προφήτης» Μωάμεθ δίδαξε τα περί κισμέτ, μετά την μάχη του **Οχόντ** στην οποία αυτός και ο στρατός του, ηττήθηκε από τον πολιτικό του αντίπαλο **Αμπού**

Σοφιάν, τον αρχηγό των Κουραϊσιτών, οι οποίοι μισούσαν θανάσιμα τον Μωάμεθ. Ο στρατός του Μωάμεθ, αποτελούμενος από 700 άνδρες, στη μάχη αυτή, αποδεκατίστηκε και ο ίδιος μόλις που σώθηκε τραυματισμένος. Αυτό συνέβη στο **τρίτο έτος της εγήρας** (625 μ.Χ) και σκόρπισε στις τάξεις των οπαδών του γενική αποκαρδίωση και το αδυσώπητο ερώτημα: άφού ο Θεός είναι μαζί μας γιατί επέτρεψε αυτή την συμφορά;». Ο Μωάμεθ ξέφυγε από αυτή την δύσκολη θέση διδάσκοντας ότι έτσι «ήταν γραμμένο» από τον Θεό.

Πάντως η πίστη ότι το «**κισμέτ**» ή «**ότι τα γραμμένα της μοίρας, δεν αλλάζουν**» δεν έχουν ούτε Χριστιανική ούτε επιστημονική βάση. Είναι μια πολύ βλαβερή παραδοχή για την πρόοδο του ανθρώπου., διότι δημιουργεί **αβουλία** και **μοιρολατρεία**, που ακυρώνουν την δημιουργικότητα του ανθρώπου. Αντίθετα κατά την Χριστιανική άποψη, ο άνθρωπος σφυρηλατεί, με τις πράξεις ή τις παραλείψεις του την μοίρα του και είναι υπεύθυνος γι' αυτήν. Η Μουσουλμανική πεποίθηση, ότι λόγω του κισμέτ ο θάνατος θα επισυμβεί όταν το θελήσει ο Θεός, είτε στο πεδίο της μάχης, είτε οπουδήποτε αλλού, έδωσε στους Μουσουλμάνους πολεμιστές, τέτοια ώθηση, ώστε να κατακτήσουν μεγάλο μέρος της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης.

[7] Η Ελληνική λέξη «μοίρα» βγαίνει από την λέξη «μέρος», που σημαίνει «μερίδιο», το οποίο αντιστοιχεί σε κάθε άνθρωπο από τις χαρές και τις λύπες της ζωής. Συχνά οι Αρχαίοι μας πρόγονοι έθεταν την «μοίρα» πάνω από τον Δία και τους Θεούς, όταν έλεγαν «**ανάγκα και Θεοί πείθονται**» ή «**τό πεπρωμένον φυγείν άδύνατον**». Ποιός όμως καθορίζει την μοίρα των ανθρώπων, που ούτε οι Θεοί μπορούσαν να αλλάξουν, δεν το γνώριζαν, αφού αγνοούσαν τον αληθινό Θεό. Οι Θεοί τους, όπως αποδείχθηκε ήσαν «**δαιμόνια**», που ούτε αγαπούσαν τους ανθρώπους, ούτε γνώριζαν το μέλλον.

[8] Ο **Απόλυτος προορισμός**, είναι μια λανθασμένη αιρετική διδασκαλία, που αναπτύχθηκε στη Δύση, αρχικά από τον Αυγουστίνο. Κατόπιν η διδασκαλία αυτή υιοθετήθηκε από τον Λούθηρο και κυρίως από τον Καλβίνο. Δέχεται ότι, ο Θεός **αποφάσισε** και **προγνωρίζει**, πρίν ακόμα δημιουργηθεί ο κόσμος, ποιοί άνθρωποι θα σωθούν και ποιοί θα απωλεσθούν. Ο άνθρωπος βέβαια δεν είναι δυνατόν να γνωρίζει την πρόγνωση του Θεού. Η Ορθόδοξη διδασκαλία είναι, ότι ο Θεός θέλει να σωθούν όλοι οι άνθρωποι. Παρέχει αδιακρίτως σε όλους τους ανθρώπους την χάρη Του. Η σωτηρία του ανθρώπου επιτυγχάνεται, όταν συνεργήσει με την θεία χάρη και η ανθρώπινη θέληση. Ο απόλυτος προορισμός δημιουργεί ένα είδος **μοιρολατρίας** και εξάπτει την αγωνία για το αιώνιο μέλλον του κάθε ανθρώπου.

Ο Αμερικανός Θεολόγος και κοινωνιολόγος **Max Weber** το 1920, στη Διδακτορική του διατριβή : «**Οι θρησκευτικές ρίζες του Καπιταλισμού**» διατύπωσε την άποψη ότι, η θεωρία του Απόλυτου Προορισμού και η Εβραϊκή πεποίθηση, ότι ο Θεός επιβραβεύει με υλικά αγαθά «**έν ζωή**» τους δικαίους, δημιούργησαν το φαινόμενο του **Καπιταλισμού**, δηλ. την επιδίωξη του κέρδους για το κέρδος, χωρίς να υπάρχουν υλικές ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν. Έτσι ο «**έν ζωή**» πλουτισμός θα ήταν ένδειξη ευαρεστίσεως στον Θεό και σωτηρίας, γι' αυτούς που πίστευαν στον Απόλυτο Προορισμό.

[9] Σε πολλές περιπτώσεις στην Παλ. Διαθήκη, όταν οι Ισραηλίτες έχουν εκτραπεί σε αμαρτίες και έχουν ξεχάσει τον αληθινό Θεό, επιτρέπει στους εχθρούς του Ισραήλ να προκαλέσουν συμφορές σ' αυτούς για να τους αναγκάσουν να επιστρέψουν στον ίδιο δρόμο. Επίσης στέλνει ανθρώπους-προφήτες να αναγγείλουν το θέλημά του και να προειδοποιήσουν τους Ισραηλίτες για τα κακά που θα πάθουν αν δεν συνετισθούν.

[10] **Αμαρτία** στα αρχαία ελληνικά σημαίνει «αστοχία». «**Αμαρτία είναι η αστοχία να επιτύχει ο άνθρωπος τον σκοπό της ζωής του, δηλαδή το «καθ' ὁμοίωσιν».** Ζωή «**ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ**» είναι να ζει ο άνθρωπος αυτονομημένος από το Θεό, ως να μην υπάρχει ο Θεός. Είναι ζωή, που δεν λαμβάνει υπόψη καθόλου το θέλημα του Θεού.

[11] Ο Σταυρικός θάνατος ήταν **αργός** και **βασανιστικός**, αλλά και **εξευτελιστικός**. Διότι ο κατάδικος σταυρωνόταν εξ ολοκλήρου γυμνός. Στην Βυζαντινή αγιογραφία, οι αγιογράφοι από σεβασμό στο πρόσωπο του Χριστού του κάλυψαν ελαφρώς την γυμνότητα.

[12] Τελικά, μπορούμε να πούμε, ότι το πλοίο της ανθρωπότητας, διαπλέοντας το πέλαγος της ζωής, περνάει από πολλές φουρτούνες, θύελλες και καταιγίδες. Πολλά γεγονότα συμβαίνουν επάνω του μεταξύ των επιβατών. Στο τιμόνι όμως του πλοίου, υπάρχει πάντα και διευθύνει ο Θεός. Αυτός θα οδηγήσει τελικά το πλοίο της ανθρωπότητας, στο εύδιο λιμάνι της Ουράνιας Βασιλείας Του